BÜTÜN YAZILARI

Tomris Uyar (İstanbul, 15 Mart 1941 - 4 Temmuz 2003) İlkokulu Taksim'deki Yeni Kolej'de (1952); ortaokulu İngiliz High School'da (1957); liseyi Arnavutköy Amerikan Kız Koleji'nde (1961) okudu. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'ne bağlı Gazetecilik Enstitüsü'nü bitirdi (1963). 1987'de Boğaziçi Üniversitesi'nde Çağdaş Öykü ve Türk Öykücülüğü adıyla seçmeli bir ders verdi. *Papirüs* dergisinin yayınına katıldı, İngilizceden altmıştan fazla kitap çevirerek Türkçeye dünya yazınından yapıtlar kazandırdı. *Yürekte Bukağı* ile 1980, *Yaza Yolculuk* ile 1987 Sait Faik Hikâye Armağanı'nı; *Güzel Yazı Defteri* ile 2002 Sedat Simavi Edebiyat Ödülü'nü kazandı. 2011'de 70. yaşı dolayısıyla Mimar Sinan Üniversitesi'nde bir sempozyum düzenlendi.

Yapıtları

Öykü: *İpek ve Bakır* (1971), *Ödeşmeler ve Şahmeran Hikâyesi* (Nedim Günsür'ün resimleriyle, 1973), *Dizboyu Papatyalar* (1975), *Yürekte Bukağı* (1979), *Yaz Düşleri / Düş Kışları* (1981), *Gecegezen Kızlar* (1983), *Diz Boyu Papatyalar* (Toplu Öyküler, 1984), *Dön Geri Bak* ve *Rus Ruleti* (Toplu Öyküler: 2 cilt, 1985), *Yaza Yolculuk* (1989), *Sekizinci Günah* (1990), *Otuzların Kadını* (1992), *İki Yaka İki Uç* (Gençlik Öyküleri: Seçmeler, 1992), *Aramızdaki Şey* (1997), *Güzel Yazı Defteri* (Ali Arif Ersen'in resim ve fotoğraflarıyla, 2002), *Metal Yorgunluğu* (Haz.: Handan İnci, Doğan Kardeş Seçme Öyküler, 2009), *Bütün Öyküleri* (Delta, 2014).

Düzyazı: *Gündökümü 75* (1976; eklemeler yapılarak *Sesler, Yüzler, Sokaklar* adıyla 1981'de, *Gündökümü (1975-1980): Bir Uyumsuzun Notları,* adıyla 1990'da yeni basımları yapıldı), *Günlerin Tortusu: Bir Uyumsuzun Notları* (1985), *Yazılı Günler (1985-1988)* (1989), *Tanışma Günleri / Anları (1989-1995)* (1995), *Yüzleşmeler: Bir Uyumsuzun Notları (1995-1999)* (2000), *Gündökümü: Bir Uyumsuzun Notları* (2 cilt toplu günlükler/yazılar, 2003), *Kitapla Direniş: Yazılar, Söyleşiler, Soruşturmalar* (Haz.: Handan İnci, 2011), *Aşkın Yıpranma Payı: Elele Dergisindeki Yazılar ve Söyleşiler 1976-1985* (Haz.: Handan İnci, 2015), *Bütün Yazıları* (Delta, 2016).

Tomris Uyar'ın
YKY'deki kitapları:

İpek ve Bakır (*2002*)
Güzel Yazı Defteri (*2002*)
Ödeşmeler ve Şahmeran Hikâyesi (*2003*)
Gündökümü, Bir Uyumsuzun Notları I (*2003*)
Gündökümü, Bir Uyumsuzun Notları II (*2003*)
Yürekte Bukağı (*2004*)
Dizboyu Papatyalar (*2004*)
Gecegezen Kızlar (*2005*)
Yaz Düşleri Düş Kışları (*2005*)
Otuzların Kadını (*2005*)
Sekizinci Günah (*2005*)
Aramızdaki Şey (*2006*)
Yaza Yolculuk (*2006*)
Kitapla Direniş (*2011*)
Bütün Öyküleri (Delta, *2014*)
Aşkın Yıpranma Payı - Elele Dergisindeki Yazılar ve
Söyleşiler 1976-1985 (*2015*)
Bütün Yazıları (Delta, *2016*)

Doğan Kardeş
Metal Yorgunluğu - Seçme Öyküler (*2009*)

Tomris Uyar

BÜTÜN YAZILARI

YAPI KREDİ YAYINLARI

İçindekiler

Önsöz / Ahmet Cemal • 19

SESLER, YÜZLER, SOKAKLAR (1975-1979) • 25

GÜNLERİN TORTUSU (1980-1984) • 289

YAZILI GÜNLER (1985-1988)

Günlere Girerken • 421
Tırnaklar Yukarı! • 425
Di'li Geçmiş Zaman • 428
Karga ile Peynir • 430
Allah Kurtarsın, Ama Kimi? • 432
Med, Mizancı Murad'a Karşı • 435
Halit Ziya Eskidi mi? • 440
Ayıyla Ayı Olmak • 444
Yazma Hastalığı • 447
21 Ağustos • 450
Bir Metin Nasıl Yazılmalı Acaba? • 452
Verimlilik mi? • 454
Geriye Doğru Beslenme Geriden Doğru Beslenme • 456
Dilin Eti, Sözcüğün Kemiği • 461
Gerçek Okur'a • 464
Güncenin Sınırları • 466
Azala Azala • 468
Olur mu, Olur • 470
Sözlük'ten Dedikoduya • 472

Genç Adamın Yüzeysel Bir Portresi • 474
Bir Yarım Gün Yaratmak • 476
Sevgi İçin Dört El Sonat • 479
Anan-Anılan İlişkileri • 483
Oyunlar • 486
Tek Tip Kuşak Özlemi • 489
Gerçeğin Şaşırtıcı Kurgusu • 493
Bir Dergi Çıkaralım (mı?) • 496
Aşkı Aşan İlişkiler • 498
Yazılamayan Bir Öykü • 501
Balzac, B ile mi Başlar? • 504
Yaşamacasına ve Ölmecesine • 509
Öyküyü Düşünürken • 512
Yabancı Gibi • 515
Tarihsiz İlişkiler • 519
Ödül mü, İlke mi? • 523
Arpacık • 525
"Seni Seviyorum" • 528
Mavi-Uçlu Bir Kaptan • 531
Nasıl Anlaşılmak... • 533
"Arka Pencere" • 536
Yaşamdaki İşleme Payı • 539
Bayram • 541
6x7 = 49 • 544
Türkçesizlik • 547
Her Şey 'Atta' ile Başlıyor • 551
Zenginler Eğleniyor • 554
İpek Mendil • 559
Bir Köpeğe Bakmak • 562
Sinema-deliliği • 565
Uyumamalı • 568
"Yürek Bekçiliği" • 571
İthal Malzeme Sorunları • 574
Sol Pembe Dizi-Sekiz Kadın • 577
Oktay Rifat ile • 580
Pasaj Yok! • 583

Zaman = Yol/Hız • 587
Falcıya Fal • 590
Yazgı, Ses midir? • 593
Bir Öyküden Kurtulmak • 596
Depremler • 598
Okur, Velinimetimiz midir? • 602
Yazılamamış Bir "Hikâye" • 605
Geçmişten Bir Yüz • 609
Perhiz • 612
Darbelerin Öbür Yüzü • 614
Çetin Altan Gitti, Kalmadı! • 617
Başkan Babanın Kışı • 620
Eski Bir Dostun Ölümü • 624
Bir Şölen-Düzenleyicisi • 627
Şiirsel Destek • 629
İmgeler • 632

TANIŞMA GÜNLERİ / ANLARI (1990-1994)

TANIŞMA GÜNLERİ
Günlük ve Gerçek • 639
Yaratamayıcılık • 642
Özeti Dağıtmak • 644
Özetleme Huyu • 647
Fahrenheit 451 • 650
Edebiyat ile Elektrik • 653
Dokunmak • 655
Şiirsellik • 658
Şarkı Sözleri • 661
Eğri Oturup Doğru Konuşmak • 663
Mizahsız Gülmece • 666
Dokunulurluk • 669
Kabarenin Sınırları • 672
Örnek Suçlar Ülkesi • 675
Bayağılık Hastalığı • 678

(1995-1999)

1-

YAZILAR

Sodom ve Gomore

Bir Soruşturma ve Siyasal Dergiler • 1011
Çıkmazdan Kurtulmak • 1018
Flaş Işığında Z • 1021
Küçücük Üzerine • 1026
Ayın Hikâyeleri • 1029
Hikâyede Olay • 1034
Hikâyede Yoğunluk • 1040
Hikâye Kişisinin Değişmesi • 1052
Haziran Üstüne • 1060
Milliyet Yayınları'nın Roman Yarışması
Neler Getirdi? • 1064
Büyük Atılımlar Adamı Jack London ile
80. Doğum Yılında John Dos Passos • 1069
Virginia Woolf: Zekâ ve Duyarlılığını
Bilinç Akışına Yönelten Titiz Anlatımcı • 1073
Ortak Çeviri Deyince... • 1077
Cahide Sonku Deyince... • 1079
William Saroyan: Verimliliğin Tuzağı • 1081
Abdi İpekçi Roman Yarışması'nın Düşündürdükleri • 1084
Ernest Hemingway: Kitaplar Bitince • 1089
Sözseverlerle Yazıseverler • 1092
Arabesk, Melodram, Arabeskleşmek • 1095
Kadın'ın Esrarı Mesrarı Yok,
Bal Gibi Erkeğe Benziyor • 1099
Genç Kız ve Ölüm • 1101
Mizah Der Demez • 1102
Dünya Mizahından Seçme Hikâyeler • 1104
Şairler Dövüşür • 1106
Ödül Kazanan Yapıtlar • 1108
Ödüller • 1110
Anılar • 1112
Büyüme Korkusu: *Bozkır* ve *Gece Ağacı* • 1114
Lolita ya da Beyaz Irktan Dul Bir Erkeğin İtirafları • 1117
Yüzyıllardan Bir Gün • 1120
Çağdaş İki Yazar, İki Tutum • 1123
Daha da, Daha da Derine • 1127

Hangi "Kadın", Kim? • 1130
Zamana Dayanmak: *Bozbulanık* • 1133
Şiddet ve Cinsellik İlişkileri • 1135
Şu Köşe Ne Köşesi? • 1141
Bir Öykünün Hikâyesi • 1145
Bir Yazı Versenize • 1148
Oktay Rifat: Yıllar Sonra • 1151
Bir Çevirinin Öyküsü • 1154
Lanetliler • 1157
Turgut Uyar Şiiri'ne Girerken • 1158
Kitapla Direniş • 1161
Nereden Nereye... • 1164
Arkası Evde Filmler • 1168
Borges'in Seçmesi • 1171
Unutulmayan Kitaplar • 1174
Bir Çeviri, Acı Bir Öngörü • 1176
İstanbul'la Aram Bozuk Bu Aralar • 1179
Boylu Boyunca Bir Ağustos • 1183
Bir Metafor Olarak Hastalık • 1186
Düz-Anlatı Düz Olamaz • 1188
Bir Açıklama • 1192
Neden mi John Cheever? • 1194
Bir Dilin Tınısı Ecnebileştiğinde Kirlenir:
Ön Yıkamasız Bir Yazı • 1196
Aşk ve Sevda Üzerine Çeşitlemeler • 1201
Değişme Sancısı • 1204
Denizini Yitiren Kent • 1207
İpuçları: Bir Atatürk Fotoğrafı • 1210
Özgünlüğün Görkemli Sınırları • 1212
İpuçları: İşkence • 1214
Leylâ Erbil Öykücülüğü Üstüne • 1217
Zaman ve Yolculuk • 1220
İpuçları: Estetik • 1223
Bir Deneme Ustası: Füsun Akatlı • 1225
Selçuk Baran'ı Anarken • 1228
İz Sürmek • 1229

Yeni Dediğimizde... • 1232
Sudaki Balık Gibi • 1235
Kedi Duruşu • 1240
Kitaplı ve Kedili • 1243
Arabasız • 1245
Bitmeyen Bir Devinim • 1247
"Edebiyatın Bütün Dallarında Aynı Ustalığı
Göstermiş Ender Yazarlardan Biri" • 1250
"İnandığı Değerleri Sonuna Kadar Savunan" • 1251

SÖYLEŞİLER
Eşlerinin Gözüyle Sanatçılarımız:
Tomris Uyar'ın Gözüyle Turgut Uyar • 1255
TDK Çeviri Ödülünü Kazanan Tomris ve
Turgut Uyar'la Konuşma • 1258
Tomris Uyar'la Söyleşi • 1261
Çeviri Konuşmaları • 1265
Yeni Çıkan Kitapları Üzerine Yazarlarla Söyleşiler:
Tomris Uyar / *Sesler, Yüzler, Sokaklar...* • 1267
"Kent kültürü ortadan kalkıyor" • 1270
Günlük Yazmanın Zorlukları • 1275
Tomris Uyar ile Öyküden Hayata • 1278
"Nostalji ile tarih bilincini birbirine
karıştırmamak gerek" • 1282
Kadının İşi Daha Zor • 1288
Yaşamı Düşe, Düşü Yaşama Çeviren Yazar • 1291
Kentler Üzerine Öyküler • 1293
Tomris Uyar'la Yeni Kitabı *Yaza Yolculuk* Üzerine • 1294
"Yaşadığımız dünyada insan
düellosuzluktan ölebilir" • 1299
"Gerçeğin bütünü yansıtılamaz" • 1302
"Sıkılmaya vaktim yok" • 1304
"Yazar ölümün sekreteridir" • 1306
"Yazmak metotlu bir delilik" • 1323
"Azala azala yaşıyoruz" • 1325
"Benim asıl derdim Türkçe" • 1335

"Gençler kırık ve mutsuz" • 1362
"Aşkın bakım istediğine inanıyorum" • 1365
İzm'lere Girmeyen Bir Yazar • 1368
"Bu gündökümünü yazarken en sık sorduğum soru,
kendimle ne kadar tanıştığımdı" • 1373
"Oyalayıcı bir şey yazmaktansa kopkoyu
bir karamsarlığı yeğlerim" • 1377
"Ülkemde kendimi itilmiş hissediyorum" • 1384
"Bizim yaşadığımız değerler depreminde ne yazık ki
yıkıldığıyla kalmış 'yapı'lar çoğunlukta" • 1390
Yalın ve Duyarlı Bir Evren Kurucusu • 1394
Bir Kentin Hatıra Defteri • 1398
"İyi çevirmenlerin çoğu yazar" • 1401
"Edebiyatta önemli olan inandırıcılıktır,
içtenlik ya da sahicilik değil" • 1410
Kıyıdan Açılmak • 1429
"Verdiğim özgürlükten kendime de isterim" • 1434
"İyi yazılmış bir öyküyü iyi yapılmış bir makyaja benzetirim.
Bitirdikten sonra biraz hafifletilir.
Sanki öyleymiş gibi olur." • 1440
"Edebiyatın öç alma biçimi silmektir" • 1447
"Günler kendiliğinden dökülüyor" • 1453

TOMRİS UYAR'IN YAPTIĞI SÖYLEŞİLER
"Şiirde şairane'ye hep karşı oldum" (Turgut Uyar ile) • 1459
Yeniden (Edip Cansever ile) • 1464
Bella'nın Ölümü (Bilge Karasu ile) • 1467
Doğan Hızlan'la Dergiler Üstüne • 1470
*Türkiye'de Roman ve Toplumsal
Değişme* (Fethi Naci ile) • 1474
Kaygıdan Mutluluğa Kişilik (Turhan Bozkurt ile) • 1478
Adı Yemendir (Fikret Otyam ile) • 1482
Cihat Burak ile Öyküleri, Resimleri ve Yaşama Dair • 1485
Can Yücel ile Renk ve Ahenk Üstüne Bir Buluşma • 1490
Nezihe Meriç'e Sorular • 1495
"Bir Otel de Sizin Adınız" (Füsun Akatlı ile) • 1497

Meseladaki Vav ya da "İzmir'in Hangi (i)si" • 1500
O'Connor: Bir Tanrı Yazar (Fatih Özgüven ile) • 1502

SORUŞTURMALAR
Kadınlık Durumu ve Kadın Yazarlarımız • 1509
Türk Hikâyeciliği Üstüne Düşünceler • 1514
Türk Hikâyesinin Günümüzdeki Durumu • 1515
Edebiyatçılarımız Neler Hazırlıyorlar? • 1519
Öykü Nedir? • 1520
1975'te Neler Yaptılar, 1976'ya Neler Hazırlıyorlar • 1522
Türk Dil Kurumu Ödüllerini Kazanan Sanatçılar, Dil ve
Edebiyat Üzerine Görüşlerini Açıklıyorlar • 1524
Edebiyatta Cinselliğin Yeri Nedir? • 1526
Çeviri Sorunları • 1530
Türk Yazarları Edebiyat Ödüllerini Tartışıyor • 1534
Tatilde Ne Okunur? • 1536
Klasik Nedir? • 1538
Öykücüler Yılın Denemecilerini Seçtiler • 1540
Toplumsal Gelişmeler Karşısında
Kadın Sanatçılarımız • 1541
Dergilerimizin Edebiyatımıza Katkısı • 1544
Aşk Olsun! • 1546
Türk Magazin Basınının Ülkemizdeki Sanat ve Kültür
Konularına Yaklaşımını Nasıl Değerlendiriyorsunuz? • 1549
1982 Yılında Edebiyatımız • 1551
Doğumunun 100. Yıldönümünde Hikâyeci
Memduh Esendal • 1553
Feminizm Nedir? Ne Değildir? • 1554
Okuma'nın Erdemleri Üstüne
Sanatçılarımızın Görüşleri • 1555
1983'te Edebiyatımız • 1557
Yazarlığa Yaradılıştan Yetenekli misiniz?
Bunu Nasıl, Nereden Anlıyorsunuz? • 1558
Kerime Nadir İçin Ne Dediler • 1559
Sanatçı Bohemi • 1560
Başarılı Bir Film Eleştirisi Nasıl Olmalıdır? • 1563

Antoloji Sever misiniz? • 1564
Şairin Ardından Ne Dediler • 1565
Çeviri ve Sorunları • 1566
1986 Yılının Kitapları / Okudular Seçtiler • 1568
Neler Hazırlıyorlar • 1569
Niçin Yazıyorsunuz? • 1570
Yazarlarımız ve Tatil • 1571
"Mevlana Klasik mi?" Tartışması • 1572
Yazarlarımızdan Kadın • 1573
En Beğendikleri Sait Faik Öyküleri • 1574
Yeni Yıl İçin Ne Dediler • 1575
Reşat Nuri Güntekin'in Edebiyat Tarihimiz
İçindeki Yeri Nedir? Eserleri Güncelliğini ve
Etkinliğini Sürdürebilmekte midir? • 1576
Ne Dediler • 1577
Yazarlarımızın Körfez Bunalımına Bakışı • 1578
Orta Öğrenim Yıllarında Okuduğunuz Türkçe ve
Edebiyat Kitaplarının ve Öğretmenlerinizin
Yazarlığınıza-Şairliğinize Katkısı Oldu mu? • 1579
Yazar Saatleri • 1580
Yapıtlarınızda Masal / Söylence Öğelerinden
Yararlanan Yazarlarımızdansınız. Neden Masal? • 1581
Edebiyatçılarımız Tatil Mekânlarını Anlatıyor • 1583
Son Yıllarda Edebiyat Yapıtlarında Daha Çok Aşksız İlişkiler
ve Cinsellik Konu Ediliyor. Peki Aşka Ne Oldu? • 1584
Öykücülüğümüz Bugün Ne Durumda? • 1585
Sivas Olaylarına Yazarlardan Sesli Tepki • 1586
Yerel Seçimlerin Ardından Köktendincilik ve Türkiye • 1587
Ünlüler de Tüketici • 1588
Dumanaltı Aydınlar • 1589
Unutulanlar, Unutturulanlar • 1590
"Cihan Beğendi Sözler, Ciğerdelen Benzetmeler" • 1592
18 Nisan'da yapılacak seçimlerde, bizi 2000'li
yıllarda temsil edecek siyasi kadroları belirleyeceğiz.
Sizce, seçen ve seçilenler bağlamında toplumsal ve
siyasal yapımız 21. yüzyıla hazır mı? • 1593

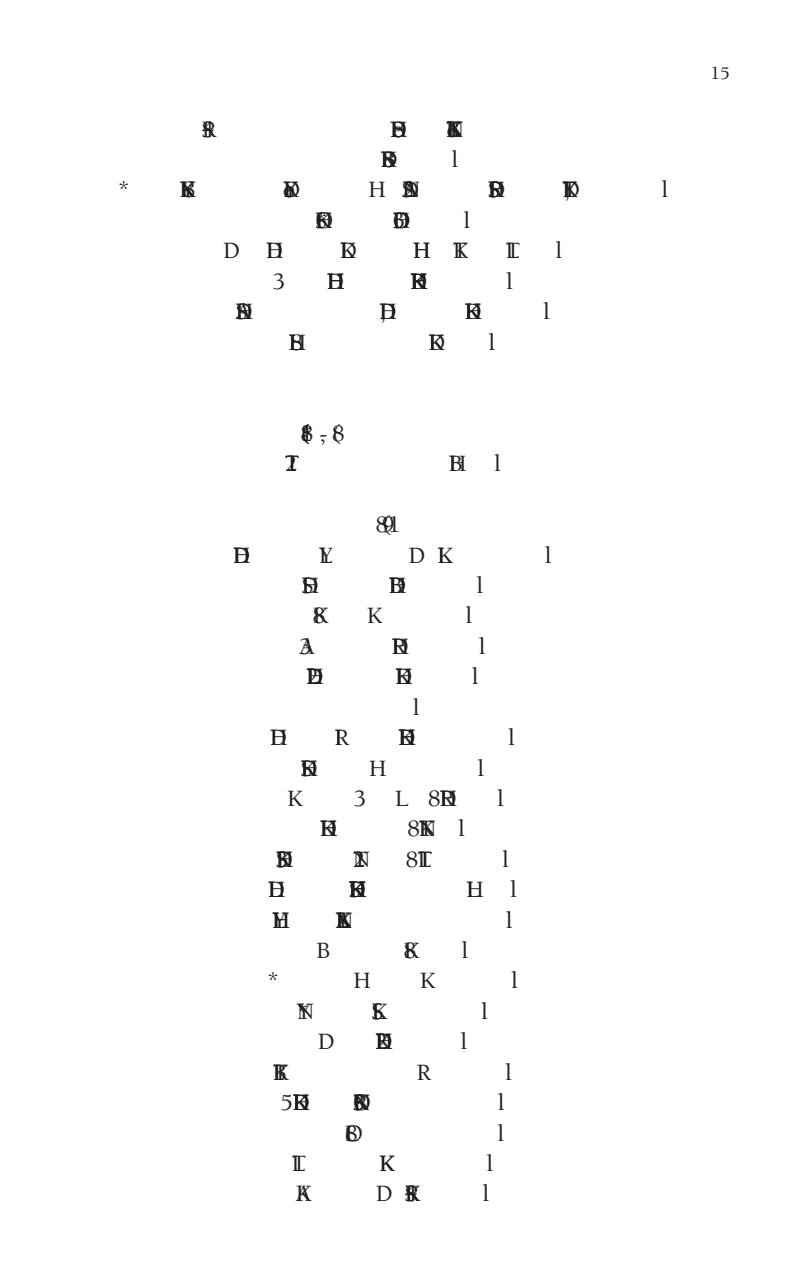

Yaşamın İkinci Yarısı • 1683
Sıcak ve Çıplak • 1686
Yeninin Gelenekleşmesi • 1689
İçimizdeki Tanrı •1692
Sevginin Koşulları ve Evcilleştirme • 1695
Özürler ve Gerçekler • 1698
Yılları Geri Alın! • 1701
Güzel Çocuğu Değil, Çocuğun Güzelliğini Sevin! • 1704
Eğitimde "Yüklenme" • 1707
Egemenliklerin Bekçileri Çocuklar • 1710
Çalkantılı Yıllar... • 1713
Evlilik, Sevişmenin Sonu Değildir! • 1716
Bunca Acıya, Yokluğa, Yoksunluğa Karşın... • 1719
Saraylar Köyü • 1722
Her Koyun Kendi Bacağından Asılmaz! • 1726
Üç Genç Kız • 1729
Sağmalcılar'daki Anayasa'ya Aykırı Çocuklar... • 1732
4 Yaşın Heyecanı • 1738
Bu Çocukları Unutmayalım! • 1741
Cinselliğin Sınırları • 1746
Karanlıkta Işıklar... • 1749
Sporun da Sporu Var • 1752
Minibüs Edebiyatımız • 1755
Günümüzün Kadınları • 1758
Çiçeklerle... Çiçekçilerimiz! • 1761
İşte Kadınlar Matinesi Budur! • 1764
Eylül Duygusu... • 1768
Süslü Erkekler... • 1771
Yakup'lar, Mehmet'ler ve Eğitim Koşullarımız... • 1774
Eşcinselliği Biliyor muyuz? • 1777
Resim, Müzik, Jimnastik... • 1780
Nisan Balığı... Mizah Anlayışı, Dünya Görüşü • 1783
Çocuklar, Yaşlılar, Dul Bayan ve Baylar • 1786
Yaz Günleri • 1789
Kadın... Kadın Sorunu • 1791
Yılın Değil, Yılların Ana-Babaları • 1794

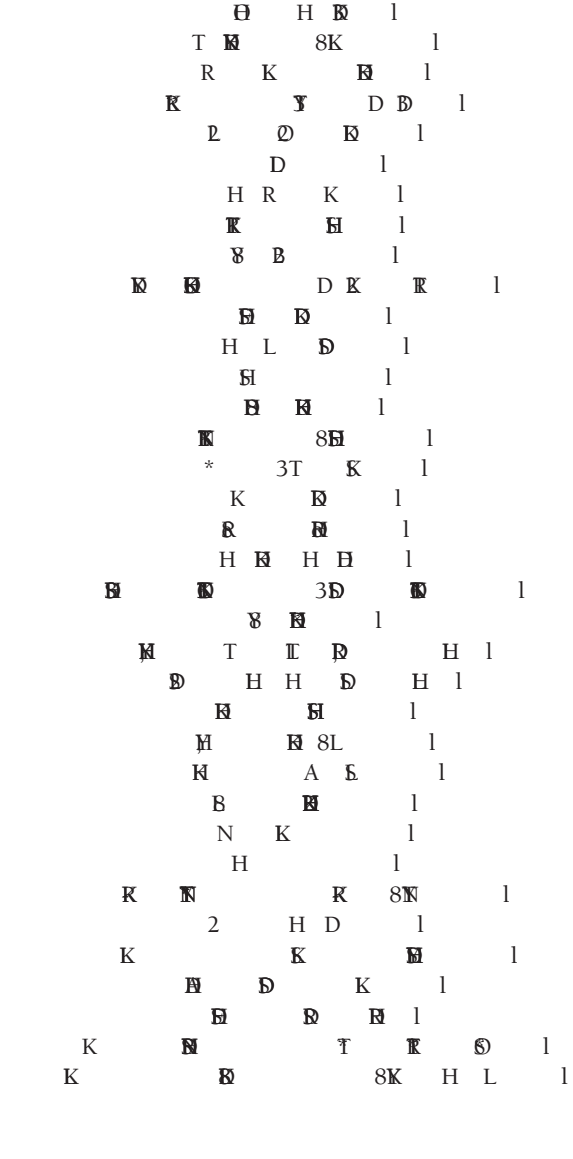

Kadın mı, Yazar mı?.. • 1905
“Gelecek Kaygısı” • 1908

SÖYLEŞİLER
Ünlülerşveş1980’lerdeş“Kadın”ş
Altan Erbulak’la • 1913
Nehar Tüblek’le • 1916
Ferruh Doğan’la • 1920
Mengü Ertel’le • 1923
Tan Oral’la • 1926
Turhan Selçuk’la • 1930
Çetin Altan’la • 1934
Sait Sökmen’le • 1938
Şahin Kaygun’la • 1942
Ömer Uluç’la • 1946
Halit Refiğ’le • 1950
Erkeklerimizin Ortak Kuşkusu:
Kadın, ya Çizmeyi Aşarsa? • 1954
Ayın Konuğu: Ayten Alpman • 1957

ÖNSÖZ

Tomris Uyar'dan 'Bende' Kalanlar...

Şu 'bende' sözcüğü üzerinde kullanmadan biraz düşündüm. Göze ve kulağa acaba çok mu kişisel geliyor diye.

Ama sonra 'kişisel' olmasını çok doğal buldum, ve kaygılarım da uçup gitti. Böyle bir yazı benden 'kişisel' olarak istendiğine göre, kalanların öyküsü elbette ancak Ahmet Cemal'e göre olabilirdi. Ne 'başkalarına' kalmış olanları anlatmaya kalkışabilirdim, ne de 'bende' kalanları bana yabancılaştırarak anlatmak gibi bir girişimde bulunabilirdim.

İkisi de, özellikle Tomris ile dostluğumuzun özelliği göz önünde tutulduğunda, yakışık almazdı, ya da, Tomris'in deyişiyle, 'bir tuhaf' olurdu.

Kısacası, olmazdı.

Yıllar önce, Kenter Tiyatrosu'nda, adını unuttuğum bir oyunun sonunda ve perde kapanmazdan hemen önce, rahmetli Şükran Güngör eşsiz sanatçılığının potasında yoğurduğu şu cümleyi söylemişti: "...ölüm, bir hayata son veriyor, ama yaşanmış bir ilişkiye son veremiyor..." Yıllar sonra, Tomris'in ölümünün ardından, bu cümleyi çok sık hatırlayacaktım. Çünkü ondan bana kalanlara çok uygun düşen bir cümleydi. 'Kalan', ancak 'biten'lerin ardından söylenebilecek bir sözcük. Ölüm, yaşanmış bir ilişkiye son veremiyorsa eğer, demek ki o zaman böyle bir ilişkiyi izleyen ölümden sonra da ne bir 'biten' vardır ne de bir 'kalan'.

Sonuç: Tomris'ten bana alışılagelmiş söylemler doğrultusunda 'kaldığını' söyleyebileceğim her şey, bugün de yaşandığı zamanlardaki haliyle hayatımda ve yaşanmakta. Bu nedenle ben

de onları, kalanların dökümünü yapan bir arşivcinin titizliği ile değil, hayatın günlük akışındaki gelişigüzelliğe uygun bir sallapatilikle buraya döküyorum.

Aramızda bir yaş fark vardı. Tomris, benim bir yaş büyük 'ablamdı'. Ama ben çeviri uğraşına adım attığımda, o benden bu bağlamda çok daha büyüktü. Dahası, çevirmenlik konusunda onu hep 'hocam' saydığımı da rahatlıkla söyleyebilirim. Onu örnek alışım, sanırım 'neyi çevirmem, neyi çevirmemem' gerektiği konusunda aldığım ilk dersle başladı – tarihini tam hatırlamıyorum, ama seksenlerden önce olmalı. Bir gün bir yayınevi tarafından kendisine önerilen, okuyunca çok beğendiği, ama 'mazur görün, çevirmek istemiyorum!' diyerek geri verdiği bir kitaptan söz ediyordu. "Madem bu kadar beğendin, neden çevirmek istemiyorsun?" diye sorduğumda, şu yanıtı verdi: "Kitabın yazarı ile istediğim diyaloğu yeterince kuramadım!"

Buradaki 'diyalog' sözcüğü ile dile getirmek istedikleri, bugüne kadar bütün çevirmenlik hayatım boyunca çalışmalarımda bana rehber oldu. En geniş anlamda bu diyalog, yazarı anlamak diye özetlenebilirdi. Ama bu 'anlamak' eylemi, kesinlikle sadece metindeki cümleleri ve sözcükleri çözümlemekle sınırlı değildi. Yazarı, çevrilmesi amaçlanan eseriyle birlikte bir bütün olarak içinden geldiği kültürden yola çıkarak yorumlayabilmeyi, ardından da onu söz konusu kültürüyle birlikte hangi dile çevrilmesi amaçlanıyorsa o dile taşıyabilmeyi ifade ediyordu.

Tomris Uyar, hep çeviri eylemini 'kültürler-arası' bir taşıma/taşınma eylemi olarak görmeyi hayatı boyunca sürdürdü. Şimdi ben de bu görüşün olabildiğince ödünsüz uygulayıcısı olmaya çalışıyorum. Dahası, 'çevirilerini hemen hiçbir zaman verdiği tarihte bitiremeyen bir çevirmen' olma konusunda kazanmış olduğum o pek haklı (!) ünü de, Tomris'ten aldığım bu derse borçluyum. Çünkü çeviri sözleşmelerindeki 'teslim tarihi' maddesi benim için hiçbir zaman belirleyici ya da yönlendirici olmadı. Başka deyişle, o maddeyi hep klişe sözleşmelerde benim dışımdaki nedenlerle düşülmesi âdet olmuş, ama beni bağlamayan bir kayıt olarak gördüm. Çevirmeyi kabul ettiğim eserler üzerindeki çalışmalarıma her zaman yukarıdaki anlamda

kurmuş olduğum diyalog ayakta kaldığı sürece devam ettim ve bu diyalog kesintiye uğradığı anda çalışmaya ara vermekten hiç çekinmedim.

Yine çeviri, özellikle de dil konusunda aldığım bir başka dersi de Tomris Uyar'ın genç bir okuruyla yaptığı görüşmeye kulak verdiğim sırada çıkardım. Sözü edilen, Tomris'in İngilizceden dilimize çevirdiği bir öyküydü ve metin, aşağı yukarı şöyle bir cümle ile bitiyordu: "ve Bayan X, o gün akşamüzeri intihar etmişti." Genç okurun çevirmene sorduğu soru şuydu: "Kendini öldürmek veya canına kıymak gibi yeni Türkçe deyişler varken, neden 'intihar' gibi artık eskimiş bir sözcüğü kullandınız?" Uyar'ın yanıtı, şöyle oldu: "Eğer metni bir kez daha okursan, o zaman gerek sınıfsal kökeni gerekse içinde yaşadığı çevre göz önünde tutulduğunda, Bayan X'in neden kendini öldüremeyeceğini veya canına kıyamayacağını, fakat ancak intihar edebileceğini anlarsın!"

Bu yanıtın dil kullanımı, özellikle de dil bilinci konusunda nasıl bir ders içerdiğini daha fazla anlatmam, sanırım gereksizdir!

Uyar'dan çeviri konusunda son nakletmek istediğim 'kalan', aslında bir anekdot. Seksenli yılların başındaydık. *YAZKO Çeviri* dergisinin yayın kurulunda birlikte çalışıyorduk ve o sıralarda, yabancı dil bilen gençlerin sayısı artmakta olduğundan, artık yeni çevirmenlerin çoğalacağı konusunda epey iyimserdik (!). Yeni üniversiteye başlayan bir kız öğrenci, Tomris'e telefon ederek İngilizce eğitim veren bir liseyi bitirdiğini, İngilizcesinin çok iyi olduğunu ve çeviri yapmak istediğini söylemişti. Bunun üzerine çok sevinen Tomris, kızla hemen YAZKO merkezinde bir buluşma tarihi saptayıp bana: "Görüşmede mutlaka sen de bulun! Bak, ne güzel, çevirmen adayları çıkmaya başladı!" demişti. O gün geldiğinde öğrenci, çeviri yapmanın kendisi için bir ideal olduğunu söyledi. Tomris, çok heyecanlıydı. Görüşmenin sonuna doğru kıza: "Peki kimi çevirerek başlamak istersin?" diye sordu.

Kızın yanıtı şöyleydi: "Virginia Woolf'u..."

Her zaman çok hazırcevap olan Uyar bile şaşırmıştı. Ama kendini çabuk toparladı ve ironisinin de yardımıyla kıza bir karşı soru yöneltti: "Peki, kiminle bitireceksin?"

1980 yılının başlarında, Memet Fuat ve YAZKO'nun kurucusu

Mustafa Kemal Ağaoğlu'nun önerileriyle *YAZKO Çeviri* dergisini çıkarmaya başlamıştım. İki ayda bir çıkacak olan dergi, başarabildiğimiz takdirde, Hasan Âli Yücel ve Tercüme Bürosu döneminin efsanevi dergisi *Tercüme Mecmuası*'nın devamı niteliğinde olacaktı. Tomris Uyar, hemen oluşturduğum Yayın Kurulu'na ilk davet ettiklerim arasındaydı. Tomris Uyar ile özel dostluğumuz, böylece çok güzel ve verimli bir çalışma arkadaşlığıyla, daha doğrusu, 1940'ların deyişi ile, bir imeceyle de taçlanmış oluyordu. Tomris Uyar, Yayın Kurulu'nun öteki değerli üyeleri Yurdanur Salman, Mehmet Rifat, Sema Rifat ve Selim İleri ile birlikte *YAZKO Çeviri*'nin çıtasının sürekli yükselmesine ve böyle bir yükselişin koşul kıldığı ödünsüz tutuma çok büyük katkılarda bulundu. Dergide yer alacak inceleme ve çevirilerin seçiminde hep neredeyse kılı kırk yaran bir titizlik gösteriyorduk. O günlerin koşullarında böyle bir titizliği koruyabilmek her zaman kolay değildi. Çünkü dergide ilke olarak kendi ısmarladığımız çevirilere ve incelemelere yer vermemize rağmen, dışarıdan, yani biz talep etmeden gönderilen çeviriler ve başkaca metinler de oluyordu. Kendi ölçütlerimiz doğrultusunda bunların arasından yayınlamak üzere seçtiklerimiz de oluyordu. Fakat bize yazı ve çeviri getirenler arasında YAZKO üyeleri de vardı; özellikle çeviriler bağlamında üyeler, bize ilettikleri ve kendilerinin veya tanıdıklarının kaleminden çıkma metinlere *YAZKO Çeviri*'de yer verilmesini üyeliklerinden kaynaklanan doğal bir hak olarak görüyorlardı; Yayın Kurulu'nun seçim ilkelerinin onların getirdikleri metinler için de uygulanmasını bir haksızlık diye algılıyorlardı. İşte özellikle böyle durumlarla karşılaştığımızda Tomris Uyar'ın ilkelerimizden asla ödün verilmemesi bağlamında sergilediği kararlı tutum, hepimizi koruyan ve hakkımızda kimi zaman ileri sürülen 'aşırı seçkinci' olma suçlamaları karşısında direnmemizi kolaylaştıran bir kaleden farksızdı.

Tomris'in bu konudaki kararlılığı, onun yaşadığı sürece geliştirdiği ve kendine de ödünsüz uyguladığı bir hayat felsefesinin doğal uzantılarından biriydi. Demek istediğim şu ki, Tomris her zaman *kendi kurguladığı* bir hayatı yaşadı, kendini hiçbir

zaman *elden düşme* yaşamanın ve *sıradanlığın* kolaylığına kaptırmadı; işine geldiğinde *yaşar gibi* yapmanın olası getirileri karşısında baştan çıkmadı, yaşadıklarını her zaman kendisine göre yaşamak ne anlama geliyorsa o anlam doğrultusunda ve *sorumluluğunu taşımaktan* hiç korkmaksızın yaşadı.

Sonradan düşündüğümde, Tomris Uyar'dan bana en değerli 'kalan'ın onun bu yanı olduğunu anladım. Tarihi boyunca hamuru çoğunlukla *biat kültürünün* potasında yoğrulmuş bir toplumda ve üstelik özgürlüğünü her bakımdan en üst düzeyde tutmakta kararlı, düşünen ve yaratan bir kadın olarak yaşamak, hiç kolay değildir. Dahası, belki de seçilebilecek yolların en çetin olanıdır.

Tomris Uyar, toplumumuzda bu yolu seçmiş ve sonuna kadar da yürümeyi başarmış çok ender kişilerdendir. Ölümünden bugüne uzanan zaman boyunca yokluğunun bana verdiği en büyük acı, işte bu noktadan kaynaklanıyor – yani hep kendi kurguladıklarını yaşama yürekliliğini sergilemiş bir dostun eksikliğinden...

Onunla en önemli ortak noktamız, sanırım ikimizin de *uslanmayan insanlar* türüne girmemizdi. 1975 yılına ait bir "Gündökümü" notunda şöyle demiş: "Asıl üzüntü veren yaşlanmak değil, uslanmak. Bizlere hiç yakışmıyor üstelik..."

İkimiz de yaşlandık elbet. Ama hiç *uslanmadık*!

2015 Martı, Moda
Ahmet Cemal